

پژوهش در آینه اخلاق

تألیف

دکتر نایب مستوفی

(عضویت علمی دانشکده الهیات دانشگاه تهران)

با مقدمه دکتر احمد فرامرزی قزاملی

خانه کتاب

آبان ماه ۱۳۹۱

سرشناسه: مفتونی، نادیا، ۱۳۴۴
 عنوان و نام پدیدآور: پژوهش در آینه اخلاق / تألیف نادیا مفتونی؛ با مقدمه احد فرامرز قراملکی.
 مشخصات نشر: تهران: خانه کتاب؛ دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.
 فروست: خانه کتاب؛ ۳۲۸.
 شابک: ۷ - ۰۸۳ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ۳۸۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرستنویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه، ص ۱۴۳-۱۵۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع: تحقیق - جنبه‌های اخلاقی
 موضوع: محققان - اخلاق
 شناسه افزوده: فرامرز قراملکی، احد، ۱۳۴۰ - مقدمه‌نویس
 شناسه افزود: دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۱ / ۹۰۷ / ۱۸۰ / ۵۵ / QA-
 رده‌بندی دیویی: ۱۴۳ / ۱۶۳ / ۹۰
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۴۴۳۸

چشم‌پره نقد کتاب

۳۵

۳۲۸

عنوان کتاب: پژوهش در آینه اخلاق

با همکاری دانشکده الهیات دانشگاه تهران

تألیف: دکتر نادیا مفتونی (عضو هیئت علمی دانشکده الهیات دانشگاه تهران)

ناشر: خانه کتاب

نوبت چاپ: اول - آبان ماه ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۸۰۰۰ ریال

شابک: ۷ - ۰۸۳ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ سروش

نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان فلسطین و صبای جنوبی، شماره ۱۰۸۰،

خانه کتاب، کدپستی: ۱۳۱۷۵

تلفن بخش توزیع: ۸۸۳۴۲۹۸۵ دورنگار: ۶۶۴۱۵۳۶۰

پژوهش استوار: اخلاق‌مداری و روشمندی

توسعه پایدار در گرو تحقیق استوار است. تحقیق استوار نیز حاصل روشمندی و اخلاق ورزی در فرایند پژوهش است. مرحوم دکتر عبدالحسین زرین‌کوب، در مرداد ۱۳۷۷ توصیف و تبیین از پژوهش روزگار خود را به قلم آورده و آن را با سه دهه قبل مقایسه کرده است. «اگر با این همه محقق که در روزگار ما هست، هنوز ادب تحقیقی ما، سست و بی‌مایه بنظر می‌آید، جای دریغ است (توصیف). اما علت آنست که داعیه‌داران زمان ما کار تحقیق را زیاده آسان و خوارمایه گرفته‌اند. تا سی سال پیش که هنوز این همه محقق در بین ما ظهور نکرده بود، کسانی مانند محمد قزوینی و همگان او، اگر تحقیقی در مسائل ادبی و تاریخی می‌کردند دقیق و استوار بود» (یادداشت‌ها و اندیشه‌ها، ص ۹) زرین‌کوب در توصیف از وضعیت آن روزگار تحقیق چند نکته را نشان می‌دهد: شتابکاری، بیدردی، از دست رفتن احتیاط علمی، بی‌رسمی بی‌دقتی، سرقت و انتحال، سوءاستفاده از مآخذ و پرونده دروغین، کذب‌وقتی، خودفروشی، گرانجانی، فضل‌فروشی. حاصل این رخنه‌ها سرگشتگی محقق است (همان، صص ۹-۱۷).

امروز که در آغاز دهه پایانی سده چهاردهم هجری شمسی قرار داریم، پژوهش به لحاظ کمی توسعه فراوان یافته است. اعضای هیات علمی بسیار بیشتر از دهه چهارم (زمان مقاله "تحقیق درست" از زرین کوب) هستند و دوره‌های تحصیلات تکمیلی، اعم از کارشناسی ارشد و سطح سه حوزوی و دکتری و سطح چهار حوزوی توسعه فراوان یافته‌اند و کسان زیادی را به پژوهش پایان‌نامه و رساله الزام کرده‌اند. این‌که وضعیت تحقیق در این روزگار چگونه است و حاصل آن چیست، محتاج مطالعه نظام‌مند است: پژوهشی ضروری در وضعیت پژوهش.

آنچه مشکل را در این راه افزون‌تر کرده است، سلطه سازمان بر بسیاری از شوون حرفه‌ای از جمله حوزه پژوهش است. سلطه سازمان آثار متعددی از تهدیدها و فرصت‌ها به میان آورده است و دستیابی به تحقیق درست را دشوار کرده است. تحقیق درست علاوه بر دانش محقق بر دو امر اساسی استوار است: روشمندی و اخلاق‌ورزی. دهه نود دهه اقبال دانشمندان علوم اسلامی و به طور کلی علوم انسانی به این دو رکن است. کتابها و حتی نشریه‌هایی در حوزه روش تحقیق و روش‌شناسی معارف اسلامی و علوم انسانی و همچنین در زمینه آیین نگارش مقاله علمی و شیوه تدوین پایان‌نامه در این دهه منتشر شدند. همچنین در این دهه، چند کتاب در اخلاق پژوهش منتشر شدند.

نقد این آثار از چشم منتقدان دور نماند. برخی از آثار روش‌شناسی و روش تحقیق راهی نو باز کرد و بر جریان پژوهش، به ویژه در الهیات موثر افتاد. اما نقد آثار مربوط به اخلاق پژوهش بیش و کم یأس آورند. به بیان یک نمونه بسنده می‌کنم. تازه‌ترین اثر در اخلاق پژوهش مجموعه مقالاتی است که به اهتمام دکتر مجسن جوادی به وسیله پژوهشگاه علوم انسانی منتشر شده (۱۳۹۰) و مورد نقد قرار گرفته است.

دو جمله از منتقدان و یک جمله از نویسندگان مقاله‌ها در مقام دفاع و پاسخ قابل توجه است. مهدی مهریزی: سه مقاله در اثر ترجمه شده است. این موضوع تنها با خواندن مقدمه فهمیده می‌شود. اما در فهرست منعکس نشده است. در مقالات هم هیچ اشاره‌ای به آن نشده است که این مقاله‌ها ترجمه شده است (بلکه ایهام تالیف گردیده است) و البته هیچ یک از این سه مقاله نیز منبع ندارد. مختاری؛ منتقد دیگر رضا مختاری است که کتاب را به واسطه شتابزدگی از حیث مستندات نقلی معیوب دانسته است. سید حسن اسلامی در دفاع می‌گوید: ما دچار فقر منابع در زمینه اخلاق پژوهش هستیم.

دو کتاب در زمینه اخلاق پژوهش نوشته شده است که هر کدام ضد اخلاق پژوهش است. یکی منبع ندارد و یکی سرقت ادبی است (کتاب ماه دین، ش ۱۷۴، صص ۴-۹). مراد اسلامی از سرقت ادبی کتابی است که در مقاله زیر نقد شده است: ابوالحسنی فرشته، «امانتداری در پژوهش با ملاحظات و نقدی بر فصل اول کتاب اخلاق پژوهش»، کتاب ماه دین، ش ۱۵۵، صص ۴۱-۴۹.

بدون آنکه داوری کنم؛ چند کتاب موجود در اخلاق پژوهش، خود در دو رکن استواری پژوهش یعنی روشمندی و اخلاق ورزی متهم‌اند. عامل اصلی، شتابزدگی است. همان عنصری که در مقاله «تحقیق درست» روین کوب عامل سرگشتگی محقق و سستی پژوهش دانسته شده است.

اخلاق پژوهش، بر این مبنا که پژوهش خود یک حرفه است، از شاخه‌های اخلاق حرفه‌ای است و نظر به سلطه سازمان بر حرفه‌ها، رهیافت سازمانی از رهیافت فردگرایانه متمایز می‌شود. براین‌اساس چند جمله‌ای درباره اثر حاضر که این نوشته مقدمه آن است، سخن بگویم:

وقتی مولف فاضل این اثر، از بنده مقدمه‌ای را خواستار شدند به یاد مقاله «مقدمه‌ای که درخور قدر بلند شاعر نبوده» از جلال آل احمد افتادم که بنا بوده است مقدمه آل احمد باشد بر مجموعه شعری از نصرت رحمانی به درخواست

شاعر. همین، مقاله سیمین دانشور، «شوهرم جلال» را تداعی کرد اما نه به این سبب که ضیاء موحد هر دو مقاله را از جهت عنوان مثال آورده است (البته واضح و مبرهن است که ... رساله‌ای در مقاله نویسی، صص ۵۳-۵۴) بلکه به سبب مشابهت سیمین و جلال با نادیا و حسین با این تفاوت که نادیا مفتونی را بدون حسین نوری نمی توان شناخت. او عاشق نوری هنرمند و جانباز است. این عشق پاک «را گذر بر عشق حق است انتها» (مولوی، دیوان شمس، بیت‌های ۴۰-۴۱)

عشقی که بر انسان بود، شمشیر چوبین آن بود
آن عشق با رحمان بود، چون آخر آید ابتلا
عشق زلیخا از ابتدا بر یوسف آمد سالها
شد آخر آن عشق خدا، می کرد بر یوسف قضا

این زوج هنرمند و متفکر الگوی زیست در خوشبختی هستند. مفتونی از نوری از جمله نقاشی را فرا گرفت اما فراتر از یادگیری، نقاشی در ذهن و اندیشه و به تبع آن در قلم وی به الگوی حذف نشدنی تبدیل شد. مفتونی سخت کوش و پرتکار است. تحصیلات دانشگاهی را در زمانی اندک و با موفقیت پشت سر نهاد و اینک استادیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه تهران است. مقاله‌های مختلف و دو کتاب کوتاه هم منتشر کرده است. وی آنچه را که در پژوهش از رخنه‌ها و سستی‌ها می دید، در این اثر نقاشی کرده است و برای پیش‌گیری و درمان آنها تدبیری اندیشیده است. به همین سبب شیوه وی در این اثر با دیگر کتابهای هم موضوع متفاوت است: نقاشی و توصیف تجربه‌های مولف از پژوهش و لقمان وار از بی‌ادبان درس ادب گرفتن. زبان آن همانند خود مولف ساده و صمیمی است. چیرگی مفتونی در نقاشی این اثر را آینه تمام نمای خود مولف هم کرده است. از خواندن این

کتاب، خسته نخواهید شد و آنچه در مقام پیشگیری و درمان آسیب‌های پژوهش، اعم از آفت‌های مربوط به استواری، روشمندی و اخلاقی بودن، آمده است، برگرفته از فرهنگ و تمدن اسلامی است، نکته‌هایی که مولف از دانشمندان مسلمان آموخته است.

به آغاز سخن گفتیم استواری پژوهش در گرو دو امر است: روشمندی و اخلاق‌ورزی. و گفتیم زرین‌کوب هر دو را در عنوان «تحقیق درست» جمع می‌کند. امروز می‌پرسند: آیا توصیه به روشمندی و پای‌بندی به ضوابط تحقیق از مسائل اخلاق پژوهش است؟ مرز روش‌شناسی و اخلاق پژوهش کجاست؟ حرفه‌ای عمل کردن یک‌خصیلت اخلاقی در هر مسئولیت شغلی است. بنابراین در هر شغلی توصیه به استوار و متقن عمل کردن، دعوت به مسئولیت اخلاقی در آن شغل است. براین اساس پژوهشگر اخلاقی از قواعد تحقیق فرو نمی‌گذارد و دقت و اعتبار علمی را فدای شتابزدگی نمی‌کند و در امر خطیر پژوهش اهمال نمی‌ورزد. شرط پای‌بندی به ضوابط تحقیق، شناخت اصول و فنون پژوهش در گستره معرفتی است.

بر این مبنا کتاب حاضر شامل هر دو گونه بحث است و از استواری پژوهش در هر دو شطر آن، روشمندی و اخلاق‌ورزی، سخن رفته است. امیدوارم این اثر برای نویسندگان محترم و خوانندگان گرامی آغازی در توسعه روشمندی و اخلاق پژوهش باشد.

احمد فرامرزی قراسلکی

دانشگاه تهران

تابستان ۱۳۹۱

منابع

- ابوالحسنی نیارکی فرشته، "امانتداری در پژوهش با ملاحظات و نقدی بر فصل اول کتاب اخلاق پژوهش"، کتاب ماه دین، سال سیزدهم، شماره ۳۵ (پیاپی ۱۵۵)، شهریور ۱۳۸۹، صص ۴۱-۴۹.
- جواد محسن (اهتمام)، اخلاق پژوهش (مجموعه مقالات)، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی، ۱۳۹۰.
- زرین کوب عبدالحسین، یادداشت‌ها و اندیشه‌ها، تهران، انتشارات اساطیر، ۱۳۷۱.
- گزارشی از یک نشست: اخلاق پژوهش در بوته نقد و نظر حوزویان، کتاب ماه دین، سال پانزدهم، ش ۵۴ (پیاپی ۱۷۴)، فروردین ۱۳۹۱، صص ۴-۹.
- موحد ضیاء، واضح و مبهر من است که ... رساله‌ای در مقاله نویسی، تهران، انتشارات نیلوفر، ۱۳۸۷.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۹
مقدمه: پیشینه اخلاق پژوهش.....	۲۳
تک نگاره‌ها و سرفصل‌های قدما.....	۲۳
اخلاق در مباحث منطق: خطابه شعری جدل، مغالطه.....	۲۵
۱) اخلاق در خطابه.....	۲۵
۲) اخلاق در شعر.....	۲۵
۳) اخلاق در جدل.....	۲۶
۴) اخلاق در مغالطه.....	۲۶
تک نگاره‌ها و مقالات معاصران.....	۲۹
اخلاقیات در خلال مباحث علمی دیگر.....	۳۱
۱) حق محوری.....	۳۱
۲) محفوظ نگاه داشتن دانش از نااهلان.....	۳۱

فصل اول: ابعاد اخلاقی تحقیق به شکل عام.....	۳۳
فضاحت پیشرفت علمی بدون پیشرفت اخلاقی.....	۳۵
توفیق در امر تحقیق مرهون برخی خصوصیات اخلاقی است.....	۳۶
استفاده از نشاط و شور و پرهیز از تعلل و تاخیر.....	۳۷

۳۸.....	اجتناب از تنبلی و ساده انگاری.....
۳۸.....	بیان شیخ اشراق.....
۳۹.....	آموزش و تداوم بر طلب علم.....
۴۰.....	روش و به کار بستن آن.....
۴۰.....	نقش تواضع در پیشرفت محقق.....
۴۱.....	دانشجو پروری و تربیت شاگرد.....
۴۳.....	دنیال راز نگردید، موفقیت در پژوهش، رازآلود و پیچیده نیست.....
۴۴.....	علاقه و تمرکز.....
۴۴.....	تقویت تمرکز و توجه.....
۴۷.....	فصل دوم: وجوه اخلاقی خاص تحقیق.....
۴۹.....	اهمیت روش تحقیق.....
۵۰.....	سخن فارابی در ضرورت تحقیق.....
۵۰.....	سخن بیکن در اهمیت تحقیق.....
۵۳.....	بخش اول: اخلاقیات در فرآیند پژوهش.....
۵۳.....	معنای امروزی تحقیق.....
۵۴.....	پژوهش چه هست و چه نیست؟.....
۵۵.....	مراحل تحقیق.....
۵۵.....	۱. نقطه آغاز: توجه به دغدغه‌ها و مشکلات.....
۵۶.....	۲. گذر از مشکل به مسئله علمی.....
۵۶.....	تأثیر جهل و تعجیل.....
۵۸.....	تفاوت برخورد جاهلانه و عجولانه با برخورد خردمندانه.....
۵۸.....	هشدار درباره مواجهات خام و عجولانه.....
۵۹.....	دقتی در بضاعت و اندوخته.....
۶۰.....	نکته‌ای درباره مطالعات تطبیقی.....
۶۰.....	صورت‌بندی فرضیه.....

نکته‌ای درباره فرضیه	۶۱
دغدغه‌های شریف و اخلاقی	۶۲
رعایت تقدم و تأخر منطقی مسائل تحقیق	۶۳
نایگاه مسئله توجیه و استدلال	۶۶
آزادی و استدلال	۶۶
۳. جمع‌آوری منابع	۶۷
پرهیز از کم‌کاری و تنبلی	۶۷
محدود کردن مسئله یا دامنه به جای تباه کردن تحقیق	۷۰
۴. جمع‌آوری اطلاعات از درون منابع و اسناد	۷۱
اجتناب از سهل‌گیری و بی‌دقتی	۷۱
یک غفلت یا تنبلی	۷۳
۵. تحلیل و فهم اطلاعات	۷۳
دشمنی با آنچه نمی‌دانیم	۷۴
تحلیل. اخلاقی‌ترین وظیفه متقدّمان	۷۵
انواع تحلیل: تحلیل مفهومی، گزاره‌ای، سیستمی	۷۶
الف) تحلیل مفهومی	۷۶
ب) تحلیل گزاره‌ای	۷۷
ج) تحلیل سیستمی	۷۸
۶. نقد	۷۸
بیشترین معضلات اخلاقی پژوهش	۷۸
اقسام نقد: نقد نظریه، نقد مبانی، نقد لوازم	۷۹
الف) نقد نظریه	۷۹
ب) نقد مبانی نظریه	۸۰
ج) نقد لوازم و آثار و نتایج نظریه	۸۱
چند نکته اخلاقی در نقد	۸۲
الف) پرهیز از شهوت در نقد	۸۲

- ب (شجاعت و تواضع در نقد ۸۳
- ج (بزرگ‌نمایی و کوچک‌نمایی در نقد ۸۳
- د (اجتناب از نفی بالجمله و اثبات بالجمله ۸۴
- هـ (انصاف در نقد ۸۵
- سختن شهید بهشتی درباره نقد منصفانه ۸۵
- و (آهنگ و لحن نقد ۸۶
- ز (نقد یک نویسنده یا هنرمند به خودش ۸۶
- ح (تنبلی در نقد ۸۸
- ط (ملایمات نقد اخلاقی ۸۹
- ی (اجتناب از موضع‌گیری بیشینی هنگام نقد ۸۹
- ک (اهمیت ترویج نقد روشمند در جامعه ۹۰
- ل (موانع نقد ۹۱
- م (چند توصیه اخلاقی به نقد شوندگان ۹۱
- ن (نقد به مثابه پلکان پیشرفت ۹۲
- س (ترازوهای نقد ۹۳
- ع (سختی در آداب باطنی نقد ۹۴
۷. جمع‌بندی و اخذ نتیجه پژوهش ۹۵
۸. تهیه گزارش تحقیق ۹۶
- بخش دوم: اخلاقیات در نگارش مقاله علمی - پژوهشی ۹۷
- بخش‌های مقاله علمی - پژوهشی ۹۷
- اهمیت ساختار ظاهری مقاله: تاثیر ظاهر در باطن ۹۸
۱. عنوان ۱۰۰
۲. چکیده ۱۰۱
- احترام به وقت و انرژی دیگران ۱۰۱
- مثال چکیده نارسا ۱۰۲
- مثال چکیده رسا و گویا ۱۰۲

۳. کلیدواژه.....	۱۰۵
چکیده و کلیدواژه، احترام به وقت و انرژی دیگران و دادن حق انتخاب به آنها.....	۱۰۵
۴. طرح مسئله.....	۱۰۵
۵. بدنه مقاله.....	۱۰۸
تفاوتی میان نگارش علمی و نگارش هنری.....	۱۰۹
۶. نتیجه.....	۱۰۹
۷. تشکر (در صورت لزوم).....	۱۰۹
۸. یادداشت (در صورت لزوم).....	۱۱۰
ارجاع و استناد، یکی از اخلاقی‌ترین وظایف محقق.....	۱۱۰
استناد در مطالب علمی.....	۱۱۱
شیوه‌های استناد و ارجاع.....	۱۱۲
اطلاعات غیر ضروری اما مفید.....	۱۱۵
۹. منابع.....	۱۱۵
یک وظیفه و سه حق.....	۱۱۵
۱۰. چکیده و کلیدواژه انگلیسی.....	۱۱۶
پایان‌نامه.....	۱۱۷
پایان‌نامه‌های کشکولی و یک بیماری اخلاقی.....	۱۱۷
پایان‌نامه پژوهشی.....	۱۱۸
نکته‌ای درباره پیشینه تحقیق.....	۱۱۸
هشدار اخلاقی درباره پیشینه پژوهش.....	۱۱۹
نسبت رساله و مقاله علمی - پژوهشی.....	۱۲۰
فیش‌برداری.....	۱۲۰
تاثیر تمیزی و نظم ظاهری فیش‌ها در نظم فکری.....	۱۲۳
نکته: استفاده بهینه از وقت، انرژی و عمر.....	۱۲۴

۱۲۴.....	نمونه مقاله.....
۱۲۵.....	تبیین جایگاه هنرمند در فلسفه سیاسی فارابی.....
۱۲۵.....	چکیده.....
۱۲۵.....	کلیدواژه.....
۱۲۵.....	طرح مسئله.....
۱۲۶.....	مدینه فاضله.....
۱۲۷.....	ریاست و حکومت در مدینه فاضله.....
۱۳۲.....	رابطه حکومت و جامعه.....
۱۳۴.....	چیزی که هر نزد فارابی.....
۱۳۸.....	نتیجه.....
۱۳۹.....	منابع.....
۱۴۲.....	نکته پایانی.....
۱۴۳.....	فهرست منابع و مآخذ.....

پیشگفتار

برای آنکه ناپسند نباشم و نیز شرط امانت‌داری به جا آورم، باید تصریح کنم آن مقداری از روش که دریافته‌ام، در دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۵ در کلاس‌های جناب آقای دکتر احد فرامرز قراملکی بوده است، به ویژه هنگام کار بر رساله‌های کارشناسی ارشد و دکتری خود که به راهنمایی آن دانشمند بزرگوار به انجام رساندم و بیش از همه اینها، هنگام تدوین مقالات علمی - پژوهشی مشترک، از محضرشان آموختم و تجربه اندوختم. به همین سبب هرگونه شباهت میان مطالب این کتاب و سخنان و آرای استاد غیر تصادفی است! قطعاً بهره‌ای که از استاد برده‌ام نشان همه دانش و مهارت استاد نیست، بلکه نشان بضاعت من در شاگردی است.

این کتاب به یک تعبیر، روایتی است از کلاس‌های درس روش تحقیق که از سال ۱۳۸۴ تا امروز در دانشکده الهیات دانشگاه تهران بر عهده داشته‌ام. با این ویژگی که در اینجا امر تحقیق را از وجه اخلاقی آن، مورد تمرکز و تأکید قرار داده‌ام. زیرا در طول سال‌هایی که با دانشجویان متعدد سر و کار داشته‌ام، به این نتیجه رسیده‌ام که خلأ و خلل مشهود در گستره پژوهش، بیشتر از هر چیز معطوف به ضعف‌ها و سستی‌های اخلاقی است.

ظریفی به من گفت: بیشتر مشکلات اهل علم در منش است، نه روش. چرا که اگر منش اشخاص، انسانی و اخلاقی باشد، روش را جستجو می‌کنند و می‌یابند.

شرکت کنندگان در کلاس‌های یاد شده، دانشجویان دو مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد هستند. البته بسیاری از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد را طلاب فاضل حوزه‌های علمیه تشکیل می‌دهند. به همین سبب در این کتاب هر جا لفظ دانشجو را به کار می‌برم، صرفاً به معنای دانشجوی رسمی دانشگاه نیست، بلکه می‌تواند طلاب حوزه‌های علمیه و امثال ایشان را نیز مخاطب قرار دهد.

اگر نبود ابرار لطف‌ها و اظهار نظرهای دانشجویان معزز، که این درس‌ها و کلاس‌ها را مفید فایده می‌دانند و مایه دلگرمی معلم خویش را فراهم می‌آورند، هرگز دست به نگارش این وجیزه نمی‌بردم و مشتاقان را به آثار مفید موجود حواله می‌نمودم.

هر چند مخاطبان این کتاب بیشتر، اهالی فلسفه هنر و فلسفه اسلامی‌اند، اما بسیاری از مطالب آن به کار سایر رشته‌های علوم انسانی نیز می‌آید. البته علوم زمان ما بسیار گسترش یافته‌اند و به طور قطع هر رشته‌ای مسائل ویژه خود را نیز دربردارد که باید از متخصصان و محققان همان رشته طلب نمود و دانشجویان نباید از کلاس‌های روش تحقیق خاص رشته خود غافل شوند. همچنین جلسات روش تحقیق با برنامه‌های مختلف مانند پایان‌نامه‌نویسی یا مقاله‌نویسی برای دانشجویان مفید، بلکه ضروری است. بنابراین هر دانشجویی معمولاً به کارگاه‌ها و کلاس‌های متنوع روش تحقیق نیاز دارد تا تجربه‌های گوناگون محققان را به چنگ آورد و نباید به یک درس دو واحدی روش‌شناسی قناعت کند.

این کتاب مشتمل بر یک مقدمه درباره پیشینه اخلاق پژوهش و دو

فصل درباره ابعاد کلی و جنبه‌های اختصاصی اخلاق تحقیق است. غرض در مقدمه، این است که سابقه سخن پیرامون وجوه اخلاقی پژوهش، نزد قدما و معاصران تذکر داده شود و علاقمندان به سهولت بتوانند مباحث مرتبط را بیابند و استفاده کنند.

در فصل اول وجوه کلی اخلاقی تحقیق مطرح شده است. این وجوه، در موفقیت محقق نقش کلیدی و اساسی دارند و حتی بیشتر از آموخته‌ها و علوم رسمی و مدرسی، مورد نیاز پژوهشگرانند. اما اینها را وجوه عام و کلی نامیده‌ام، زیرا عمدتاً اموری هستند که در همه فعالیت‌های انسان و در همه بخش‌های زندگی به کار می‌آیند و مفیدند.

در فصل دوم اخلاقیات اختصاصی پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. برای این کار ناچار بوده‌ام تصویر از پژوهش ارائه نمایم تا بتوانم بر اساس آن تصویر، نکات اخلاقی تحقیق را توضیح دهم. مطالب این فصل خود شامل دو قسمت است. در قسمت نخست مراحل تحقیق را بیان کرده‌ام و در هر مرحله بر ابعاد اخلاقی تمرکز نموده‌ام. در قسمت دوم، یکی از خروجی‌های مهم پژوهش، یعنی مقاله علمی - پژوهشی را معرفی و اخلاقیات معطوف به آن را بیان داشته‌ام. البته رابطه میان مقاله و پایان‌نامه را هم اجمالاً توضیح داده‌ام تا عمده مطالب برای خوانندگانی که در کار تدوین و تهیه پایان‌نامه‌اند نیز قابل استفاده باشد.

در اینجا از همه دست‌اندرکاران مؤسسه خانه کتاب که در تهیه این اثر سهم داشته‌اند، به ویژه جناب آقای علی شجاعی صائین مدیر عامل محترم خانه کتاب و جناب آقای علی اوجبی معاون فرهنگی ایشان بسیار متشکرم. همچنین سرکار خانم الهه رجبی فر و سرکار خانم مژگان حقانی و واحد انتشارات در مراحل مختلف کار مدد رساندند و ایفای نقش نمودند.